

TÁJÉKOZTATÁSGÉPESÍTÉS REPROGRÁFIA

Az AIDOS rendszer alkalmazása a Német Demokratikus Köztársaságban

A VEB Robotron Zentrum für Forschung und Technik, Dresden (ZFT – Robotron Művek Kutatási és Műszaki Központ, Drezda) az AIDOS (Automatisiertes Informations- und Dokumentationssystem – Automatizált Információs és Dokumentációs Rendszer) fejlesztése során kezdettől fogva igyekezett szoros kapcsolatot kialakítani a KGST tagországok Egységes Számítógép Rendszerével (ESZR).

Az ESZR számítógéphez kidolgozott két operációs rendszernek (DOS, OS) megfelelően az AIDOS-nak is két változata van: az AIDOS-DOS és az AIDOS-OS/ES.* Az AIDOS-DOS/ES változat üzemkés, átadható állapotban van. Üzemeltetőinek – elsősorban a rendszer meghonosításához – a VEB Robotron ZFT támogatást nyújt. A támogatás tartalmát, formáját és terjedelmét egyedi szerződésben rögzítik. A programozási rendszer fejlesztői és az AIDOS próbaüzemeltetésében részt vállaló tájékoztatási intézmények között fennállott együttműködés általában mindkét fél számára gyümölcsöző volt. Egyrészt az üzemeltetők szakszerű segítséget kaptak a kezdeti nehézségek leküzdéséhez, másrészt a VEB Robotron ZFT munkatársai szereztek ismereteket az egyes programok további optimalálásához.

Az AIDOS-DOS/ES-nek a nemzetközi alkalmazása mindenekelőtt az NTMIR-ben (Nemzetközi Tudományos-Műszaki Információs Rendszer) maga után vont bizonyos egyeztető munkálatok elvégzését, így a latin és cirill betűs szövegek feldolgozásában, valamint az információszolgáltatások jó minőségű nyomdai kéziratának elkészítésében.

Az AIDOS-OS/ES változat fejlesztése még kezdeti stádiumban van. Fejlesztési koncepciója az alábbiakban foglalható össze:

maximálisan figyelembe kell venni az NTMIR tagállamai által kidolgozott „Az ESZR segítségével az NTMIR keretében történő tájékoztatási feladatok megoldását szolgáló programcsomag fejlesztését meghatározó, műszaki feladattervek”-ben rögzített feltételeket és igényeket;

* DOS – Disc Oriented Operating System = Mágneslemezes operációs rendszer.

OS – Operating System = Operációs rendszer (fejlettebb az előzőnél).

ES = Einheitliches System

Operációs rendszer = működési rendszer, a számítógépet működtető program-sorozatokat ellenőrző szolgálati jellegű rutin-programok egységes gyűjteménye.

szem előtt kell tartani az NDK-beli potenciális üzemeltetők, nevezetesen a Zentralinstitut für Information und Dokumentation (ZIID – Központi Információs és Dokumentációs Intézet) és a Zentralen Leitung für Gesellschaftswissenschaftliche Information und Dokumentation (ZLGID – Társadalomtudományi Információs és Dokumentációs Központ) részéről felmerült követelményeket;

értékelni és hasznosítani kell az AIDOS-DOS/ES változat próbaüzemeltetése folyamán nyert tapasztalatokat.

Az AIDOS rendszer széles körű alkalmazása során, az Informationssystem Wissenschaft und Technik (IWT – Tudományos és Műszaki Információs Rendszer) szervezetébe tartozó üzemeltetők, továbbá a ZIID és a VEB Robotron ZFT munkatársai abból indultak ki, hogy az ESZR hardware és az AIDOS programozási rendszere, mint software együttesen alkotja a tudományos-műszaki tájékoztatás alapját.

Vannak olyan intézmények, amelyek az AIDOS alkalmazásának előkészítését megelőzően is, végeztek valamiféle automatizált információfeldolgozást. Ezeknek az üzemeltetőknek a programozásban már hasznos tapasztalataik vannak. Problémák azonban még itt is felmerülnek. Például az AIDOS rendszer bevezetésénél használt teaurusz módosítására lehet szükség. További problémákat jelent, hogy a tájékoztatás biztonsága érdekében meg kell oldani a régi rendszer és az AIDOS – bizonyos ideig tartó – párhuzamos fenntartását, de ki kell küszöbölni az információk kettős rögzítését és olyan segédprogramokat kell kidolgozni, melyek az AIDOS rendszernek megfelelően rögzített adatok használatát a régi rendszerben is lehetővé teszik; ezzel párhuzamosan azonban a régi rendszerbeli egysíkú dokumentum-feldolgozásról át kell térni az AIDOS-beli „kombinált” dokumentum- és adatfeldolgozásra.

Az üzemeltetés másképpen készíthető elő, ha a tájékoztatási létesítmény még egyáltalán nem dolgozott elektronikus adatfeldolgozó berendezéssel, tehát saját tapasztalatai nincsenek. Ezekben a helyeken általában kézi lyukkártyákat használnak. Ebben az esetben az a célszerű, ha úgy készítik elő az AIDOS üzembehelyezését, hogy a kézi lyukkártyás rendszer segítségével működő nyilvántartásokat és az indexelést a tervezett AIDOS rendszernek megfelelően alakítják át és ezúton szereznek tapasztalatokat az automatizált üzem beindításához.

Mindkét esetben jól használható a VEB Robotron ZFT kiadásában megjelent: *Methodik der Datenverarbeitungsprojektierung (Az adatfeldolgozás tervezésének módszertana)* c. kiadvány. Ez az üzemelőkészítés következő fázisaihoz ad módszertani útmutatást:

az adott helyzet elemzése és az elérendő állapot felvázolása;
rendszerterv kidolgozása;

az AIDOS meghonosításának, próbauzemeltetésének, valamint az itt nyert eredmények értékelésének módja;

a rutinszerű üzemeltetés.

A tudományos és műszaki tájékoztatási tevékenységet folytató intézmények egy része az AIDOS-DOS/ES változat alkalmazása mellett döntött, és ennek megfelelően készíti elő, ill. fejezte már be a rendszer beindítását. Az intézmények számszerűleg nagyobb csoportja azonban az AIDOS fejlettebb, OS/ES, változatának alkalmazását határozta el. Ez felel meg az állami szervek hosszú távú elképzeléseinek is.

Az ésszerű, hatékony, valamint a kívánt mértékben történő egységes előkészítés érdekében a ZIID és a ZLGID – a VEB Robotron ZFT-vel együttműködve – egész sor központi intézkedést dolgozott ki.

Az egységesítésnek mindenképp az alábbi területeken kell megnyilvánulnia:

- a nyilvántartásba vétel szabályai;
- a nyilvántartásba veendő adatok;
- a mezők megnevezésének maximálisan szükséges általánosítása;
- az osztályozási rendszerek összehangolása;
- egységes nyomtatási szövegtükör a szelektív, illetve retrospektív információkeresés eredményeinek kiadására.

A következő évek során az intézmények között létrehozandó adatcsere zavartalan lebonyolítása érdekében a fenti egységesítési követelmények betartása elengedhetlenné válik.

Minden ésszerűsítési folyamatnak értékes forrása a célirányos és szervezett tapasztalatcsere. Ez vonatkozik az AIDOS üzembehelyezésére is. Ezért 1974-ben megalakult a *Zentrale Arbeitsgemeinschaft AIDOS (Központi AIDOS Munkaközösség)*, amelynek tevékenységét – a ZLGID-del és a Tudományos Könyvtárak Módszertani Központjával szoros együttműködésben – a ZIID irányítja. Ennek a központi munkaközösségnek a fő feladata, hogy létrehozza a tapasztalatcsere szervezett formáját, az összegyűjtött tapasztalatokat széles körben ismertesse; a ZIID-nek, ZLGID-nek, a Módszertani Központnak és a VEB Robotron ZFT-nek szakmai tanácsadója legyen; ezenkívül a központi módszertani anyagok véleményezésében, ill. összeállításában is részt vegyen.

Az AIDOS alkalmazása az NTMIR keretében is jelentős szerepet játszik. A NTMIR-en belül fokozatosan lehet és kell kiépíteni az egységes programrendszert. A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ (NTMIK) már 1974-ben kiadott egy normatív műszaki dokumentumot „szabvány a csereadatok mágnesszalagra való rögzítésére” címen. Az AIDOS programrendszer OS/ES változata nagy mértékben megfelel a nemzetközi követelményeknek, az adatok „input”-ja és „output”-ja pl. már megfelel ennek a

szabványnak. Az AIDOS előkelő helyet foglal el az NTMIR-en belül azért, mert már a DOS/ES változat is kielégíti számos nemzetközi szabvány követelményét.

Az AIDOS előkészületei Moszkvában, az NTMIK-ben vannak a legelőrehaladottabb állapotban. Az előkészítő folyamatok zavartalan lebonyolítása érdekében – az NTMIK, a VEB Robotron ZFT és a ZID képviselőiből álló – nemzetközi munkacsoportot hoztak létre. Ez a kollektíva irányítja a munkálatokat az elméleti problémák megoldásától kezdve a gyakorlati megvalósításig.

Az NTMIK AIDOS-ra alapozott automatizált információs rendszerét (AIR) két lépésben fejlesztik. Az első szakaszban az AIDOS/DOS/ES változatnak megfelelően alakítják ki a dokumentumok visszakeresési rendszerét. A második szakaszban már – az AIDOS-OS/ES felhasználásával – integrált dokumentum- és adatvisszakeresési rendszert kívánnak létrehozni.

/Informatik, 22. k. 4. sz. 1975. p. 29–32./

Takáchné Tóth Mária

***

A COM lehetőségei és problémái a könyvtárakban

A közlemény a *DFG (Deutsche Forschungsgemeinschaft)* adatfeldolgozási ad hoc albizottsága Modell-kísérlet a COM eljárások bevezetésére című tanulmányának felhasználásával készült.

1. COM – definíció és általános technológia

Az NSZK-ban 1969/1970-ben vezettek be COM rendszert, amely erős konkurenciaként jelentkezett az eddig szokásos gyorsnyomtatási technikán alapuló gyakorlattal szemben.

A gyorsnyomtatók teljesítménye ugyanis nagyon kedvezőtlen arányban áll a számítógép központi egységének munkájával szemben, mivel az elektromechanikus munkamódszer sokkal lassúbb az elektronikusnál. A sok nyomtatott papír tárolása és kezelése is problémát okoz.

A COM viszont lehetőséget nyújt arra, hogy a számítógéptől az eredményt egy új adathordozó, a mikrofilm segítségével lényegesen gyorsabban, gazdaságosabban, könnyen tárolható és kezelhető formában kapjuk meg. Az alkalmazható filmméret, különböző kicsinyítési arányokkal, 16 mm-től 105 mm-ig terjedhet.

A beszerezhető COM berendezések főleg abban különböznek egymástól, hogy miképpen viszik át az adatokat a mikrofilmre.